

CARACTERISTICILE FORMELOR DE UTILIZARE ȘI ÎNVĂȚARE A UNEI LIMBI STRĂINE ÎN CONTEXTUL EVOLUȚIEI CONCEPTULUI DE COMPETENȚĂ COMUNICATIVĂ

Natalia VOLOHOVA

Academia de Studii Economice a Moldovei

In the given article, there is touched upon the issue of teaching and using of a language as a means of communication. The importance of this issue resides in the fact that language is not learned just for the sake of learning and knowing it. It is learned for further usage in the process of human communication. Any sphere of human activity does not exist without communication. The given issue is examined from the points of view of linguistics and glottodidactics in the context of psycho pedagogy.

În ultimii 20-30 de ani a crescut considerabil importanța limbilor moderne, studierea acestora a devenit un imperativ al învățământului superior. Începând cu anul 2000, practica de predare a limbii engleze s-a extins la toate treptele de școlarizare, de la învățământul primar la cel universitar, obiectivul major la nivel universitar fiind formarea unor specialiști competenți în domeniul limbii engleze, care să contribuie la dezvoltarea țării pe plan internațional.

Noțiunea de „competență de comunicare” a evoluat foarte mult, înglobând astăzi domenii de cunoaștere din ce în ce mai vaste. Cadrul European Comun de Referință consideră că există șase componente—competențe în aptitudinea de comunicare (trebuie remarcat faptul că mulți autori sunt de acord cu acest lucru) și anume: competența lingvistică socio-lingvistică discursivă socio-culturală, competența strategică și socială. Ne ocupăm acum doar de competența lingvistică, încercând să scoatem în evidență mijloacele/formele necesare pentru ca să lucrăm în auditoriu cu studenții, astfel încât ei să-și dezvolte competența de comunicare.

Procesul de predare-învățare a limbilor moderne a trecut de-a lungul timpului printr-o serie de transformări care au deplasat acest proces de la o extremă a rigorii și a academismului îngrăditor spre un dorit spațiu al libertății, al inventivității și al responsabilității creatoare. Aflăm astfel într-un prim capitol care a fost itinerariul metodologiilor de predare-învățare, de la abordarea tradițională la cea, încă insuficient redată și destul de puțin cunoscută la noi, numită acțională. Timp de peste o sută de ani de transformare și evoluție, metodele utilizate în clasă de către profesorii de limbi moderne au traversat strategii pe cât de diferite, pe atât de expuse permanent încercărilor de ameliorare. A ține pasul cu timpul, cu aerul vremurilor în care au plutit întotdeauna imperativele schimbărilor, cu noul profil psihologic al fiecărei noi generații de învățăcei, a fost întotdeauna o provocare pentru cei care au ales profesia de dascăl, dar această provocare și-a ales parcă un obiect (uman) predilect și anume profesorul de limbă străină. De ce? Simplu, deoarece acesta a fost întotdeauna cel care a intrat, prin natura disciplinei predate, primul și cel mai mult în contact cu exteriorul, cu alte spații lingvistice și culturale. Procesul de „traversare” a diferitelor metodologii de predare-învățare a limbilor străine nu trebuie înțeles ca o suită de treceri categorice de la un profil metodologic la altul, total diferit, ci mai degrabă ca un fel de ajustare pe parcurs a aquis-urilor și o diversificare a practicilor didactice sprijinite pe principii din ce în ce mai complexe. De la triada tradițională vocabular-gramatică-traducere s-a trecut astfel treptat la metoda numită „directă”, considerată ca fiind prima metodologie specifică predării limbilor străine. Principiile de bază ale acesteia sunt următoarele: predarea vocabularului fără a se face apel la limba maternă a elevului, recursul la obiecte și imagini; începerea studierii limbii cu aspectul oral care-l devansează de departe pe cel scris și, în sfârșit, predarea inductivă a gramaticii, fără studiul explicit al regulilor acesteia. Metodologia audio-orală și cea audio-vizuală care au urmat, bazate pe psihologia behavioristă a lui Watson dezvoltată ulterior de Skinner, aduc laboratorul de limbi străine în școli. Acesta devine auxiliarul privilegiat al repetării intensive care facilitează memorarea structurilor de limbă și dobândirea automatismelor.

Problema menționată a fost investigată în profunzime de către mulți psihologi, metodiști și psiholingviști de vază pe parcursul secolului al XX-lea (Zhinkin N., Zimnaya I., A Leontiev., Byram M., Hymes D.H., Slama-Cazacu T., Brown H., Konovalov V., Labov U., Leontiev A.A. etc.). Devenind posibilă cercetarea

experimentală a activității creierului uman, au fost formulate unele principii de bază ale strategiilor de predare a limbii engleze ca limbă străină. Faptul în cauză a implicat apariția unei noi orientări – predarea comunicativă a limbilor străine, recunoscută actualmente ca cel mai eficient mod de dezvoltare a competențelor de comunicare, preconizându-se dezvoltarea acestora. În științele educației au fost făcute multiple încercări de a introduce tehnologii sau chiar de a modela conținutul învățământului superior în vederea optimizării procesului de studiere a limbilor străine (Richards J., Dave R., Mândăcanu V., Guțu V., Patrașcu D., Rudic Gh., Șevciuc M., Haines O., Papuc L., Burdeniuc G).

Apariția noilor teorii lingvistice și psihologice (funcționalismul și cognitivismul) pregătesc terenul metodologiei comunicative. Anii '70 marchează începutul unor preocupări noi în didactica limbilor moderne: se vorbește din ce în ce mai mult despre nevoile reale ale celui care învață, nevoi lingvistice în cazul limbilor străine. Analiza acestor nevoi ajunge să preceadă elaborarea parcursurilor didactice propriu-zise și a cursurilor de limbi străine, determinând inclusiv o nouă modalitate de definire a activității de învățare. Actele de vorbire care trebuie realizate în diferitele situații de comunicare, prezente în viața cotidiană, sunt privite ca un aspect esențial al competenței de comunicare. Rolul profesorului a evoluat de asemenea foarte mult. Abordarea comunicativă decentrează vechea relație profesor-elev, acesta din urmă dobândind un rol activ în propria formare. Mai departe, începând cu anul 2000, o nouă abordare vine să întregască și să nuanțeze practicile metodologiei comunicative. Este vorba despre abordarea numită „acțională”, promovată de documentele lingvistice europene, în special de către CECRL. Modelul „acțional”, destul de apropiat de metodologia comunicativă, se axează pe acțiunile pe care elevul își propune să le facă în limba studiată. Principiul este îndeplinirea de sarcini de către un actor prin intermediul a diferite strategii în patru domenii: personal, public, educațional și profesional.

Un cadru de referință, care tratează chestiunile ce țin de învățarea, predarea și evaluarea competențelor în domeniul lobilor, care se vrea transparent, coerent și pe cât se poate de exhaustiv, trebuie să se bazeze și să reflecte o viziune generală cu privire la utilizarea și învățarea limbilor. Abordarea adoptată în această lucrare este, în linii generale, o abordare axată pe acțiune, în sensul că elevul și utilizatorul unei limbi sunt considerați în primul rând drept actori sociali (membri ai societății), care au de îndeplinit anumite sarcini (acestea nu sunt exclusiv de natură comunicativă) într-o serie de circumstanțe date, într-un mediu specific, în cadrul unui domeniu particular de activitate. În timp ce actele de vorbire se realizează în cadrul activităților comunicative, aceste activități se înscriu însele în cadrul mai larg al contextului social, singurul capabil de a da acestora deplină lor semnificație. Putem vorbi despre „sarcină” în măsura în care acțiunile sunt îndeplinite de un (sau mai mulți) subiect (subiecți), care aplică în mod strategic competențele de care el (ei) dispune (dispun), în scopul de a obține un rezultat anume. Așadar, abordarea axată pe acțiune ține cont și de resursele cognitive, afective, volitive, precum și de totalitatea capacităților pe care le posedă și le aplică actorul social.

Utilizarea unei limbi, inclusiv învățarea ei, cuprinde un șir de acțiuni îndeplinite de persoane care, în calitate de indivizi și de actori sociali, își dezvoltă un ansamblu de competențe generale, dar mai ales, o competență de comunicare bazată pe exploatarea mijloacelor lingvistice. Ei utilizează competențele de care dispun în contexte și condiții variate, conformându-se diferitelor constrângeri în vederea realizării activităților comunicative care permit receptarea și producerea textelor pe anumite teme asupra unor domenii specifice, aplicând strategiile corespunzătoare cele mai adecvate, pentru îndeplinirea sarcinilor date. Controlul acestei activități de către interlocutori conduce la consolidarea sau modificarea competențelor: 1) Competențele constituie totalitatea cunoștințelor, deprinderilor și caracteristicilor unei persoane care îi permit să îndeplinească anumite acțiuni; 2) Competențele generale nu sunt proprii limbii, însă ele sunt solicitate de activități de tot felul, inclusiv de activitățile comunicative; 3) Competența de comunicare lingvistică este competența care îi permite unei persoane să acționeze, utilizând cu precădere mijloacele lingvistice; 4) Contextul trimite la multitudinea evenimentelor și parametrilor situației (parametri fizici și alții) atât de ordin intern (proprii persoanei), cât și de ordin extern, în care se înscriu actele de comunicare; 5) Activitățile comunicative implică exercițiul competenței de comunicare lingvistică într-un domeniu determinat, pentru recepția și/sau producerea unui sau mai multor texte în vederea îndeplinirii unei sarcini; 6) Procesul comunicativ trimite la succesiunea evenimentelor neurologice și fiziologice care participă la recepția și producerea textelor orale și scrise; 7) Este numit text orice secvență discursivă (orală și/sau scrisă), înscrisă într-un domeniu specific de activitate, care fie ca suport sau scop, fie ca produs sau proces, constituie ocazia desfășurării unei activități comunicative în decursul îndeplinirii unei sarcini; 8) Domeniul desemnează marile sectoare ale vieții sociale în care intervin actorii

sociale. În prezenta lucrare a fost adoptată o clasificare foarte generală a domeniilor care permite de a ne limita la repartizarea lor pe categorii majore, pertinente pentru învățarea/predarea limbilor: domeniul educațional, domeniul profesional, domeniul public și domeniul personal; 9) Prin strategie se înțelege orice înlănțuire organizată, orientată spre un scop și reglementată a operațiilor alese de un individ, pentru îndeplinirea unei sarcini, stabilite de el însuși sau la care trebuie să facă față; 10) Sarcina este definită drept orice acțiune orientată spre un scop, considerată de actorul social ca fiind necesară pentru a reuși să ajungă la un rezultat dat, în ceea ce privește soluționarea unei probleme, onorarea unei obligațiuni sau atingerea unui obiectiv. Această definiție cuprinde o serie întreagă de acțiuni, cum ar fi: deplasarea unui dulap, scrierea unei cărți, obținerea unor condiții avantajoase în negocierea unui contract, comandarea unui fel de mâncare într-un restaurant, traducerea unui text în limba străină sau pregătirea în echipă a unei ediții a ziarului clasei.

Dacă admitem că diversele dimensiuni menționate mai sus se află în corelație în orice formă de utilizare și învățare a unei limbi, trebuie să admitem de asemenea că orice act de învățare/predare este într-un anumit mod afectat de fiecare dintre aceste dimensiuni: strategii, sarcini, texte, competențe individuale, competența de comunicare lingvistică, activități comunicative și domenii.

Bibliografie:

1. Albușescu M, Albușescu I. Studiul disciplinelor socio-umane. Aspecte formative: structura și dezvoltarea competențelor. Didactica disciplinelor socio-umane. - Cluj-Napoca: Dacia, 2002. - 124 p.
2. Baylon C., Mignot X. Comunicarea. - Iași: Editura Universității „A.I. Cuza”, 2000. - 420 p.
3. De Peretti A., Legrand J.-A., Bonoface J. Tehnici de comunicare. - Iași: Polirom, 2001. - 392 p.
4. Dinu M. Comunicarea: repere fundamentale. - București: Editura Științifică, 1997. - 216 p.
5. Dumitriu Gh. Predarea comunicativă a limbii engleze în școlile din România // Revista de Pedagogie. - 1994. - Nr.5-7. - P.81-84.
6. Dumitriu Gh. Comunicare și învățare. - București: Editura Didactica și Pedagogica, 1998. - 254 p.
7. Panișoară I.-O. Comunicarea eficientă. - Iași: Polirom, 2004. - 344 p.
8. Patrașcu D. Tehnologii educaționale. - Chișinău: Editura FEP, 2005. - 704 p.
9. Stanton N. Comunicarea. - București: Știința & Tehnica, 1995. - 316 p.
10. Șoitu L. Pedagogia comunicării. - București: Editura Didactică R.A., 1997. - 223 p.
11. Vicol N. Comunicarea umană: surse și resurse. - Chișinău: CEP USM, 2003. - 175 p.
12. Wood W. Communicative Language Teaching. - Cambridge: University Press, 1981. - 135 p.
13. Леонтьев А.А. Принципы коммуниктивности сегодня//Иностранные языки в школе. - 1986. - Nr. 2 - С.27-32.
14. Пассов Е. И. Основы коммуниктивной методики обучения иноязычному общению. - Москва: Просвещение, 1989. - 276 с.
15. Зимняя И.А. Психология обучения неродному языку. - Москва: Просвещение, 1989. - 248с.

Prezentat la 20.06.2010